

Robert Hoffmann

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
e-mail: hoff@amu.edu.pl*

Wykorzystanie zasobów lokalnych do realizacji projektów w ramach programu LEADER 2007–2013 w województwie wielkopolskim

Zarys treści: Program LEADER pozwala na pozyskanie dodatkowych środków finansowych w celu realizacji projektów, które wykorzystują i poprawiają istniejące zasoby lokalne na obszarach funkcjonowania lokalnych grup działania. Województwo wielkopolskie jest zróżnicowane pod względem zasobów przyrodniczych i infrastruktury technicznej, co przekłada się na wielkość i liczbę realizowanych projektów na obszarach funkcjonowania LGD.

Słowa kluczowe: lokalna grupa działania, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013, LEADER, zasoby lokalne, województwo wielkopolskie

Wprowadzenie

Akcesja Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. otworzyła dostęp do wielu programów, za pomocą których można pozyskiwać środki finansowe na projekty wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich. Jednym z takich programów skierowanych do osób zamieszkałych na obszarach wiejskich był program LEADER w ramach 4 osi Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013.

Celem artykułu jest przedstawienie, jak beneficjenci programu LEADER wykorzystywali zasoby lokalne do realizacji projektów w takich działaniach, jak: „Wdrażanie projektów współpracy”, „Odnowa i rozwój wsi” oraz „Małe Projekty”. Program umożliwił działania oddolne, które mają szczególne znaczenie w województwie wielkopolskim, gdzie na wsi są silne tradycje aktywnego działania na rzecz społeczności lokalnych.

Koordinacją wdrażanych projektów na poziomie lokalnym zajmowały się lokalne grupy działania (LGD).

LGD zostały wykreowane w ramach unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich i finansowane są z programu LEADER, który jest innowacyjnym działaniem opierającym się na funkcjonowaniu partnerstw międzysektorowych na obszarach wiejskich.

LGD to rodzaj partnerstwa terytorialnego. Jest to porozumienie osób reprezentujących miejscową społeczność, zaangażowanych w działania na rzecz rozwoju lokalnego. W tym trójsektorowym partnerstwie na zasadach równości uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i prywatnego (Iwańska i in. 2010).

Zdaniem Falkowskiego (2016) na obszarach wiejskich realizuje się wiele inicjatyw pozasamorządowych, np. stowarzyszenia – LGD. Współpraca LGD z daną gminą i wykorzystanie jej zasobów dla użyteczności lub unikatowości prowadzi do rozwoju lokalnego.

Beneficjenci programu LEADER w województwie wielkopolskim najczęściej zasoby lokalne wykorzystywali w ramach działań: „Wdrażanie projektów współpracy” (WPW), „Małe projekty” oraz „Odnowa i rozwój wsi”. Przedsięwzięcia w ramach działania WPW realizowane były przez kilka LGD, które mogły mieć zasięg: wojewódzki, krajowy oraz międzynarodowy.

Zasoby lokalne w tym działaniu beneficjenci wykorzystywali do realizacji projektów, które promowały region m.in. poprzez prezentowanie walorów przyrodniczych i kulturowych. Celem tych przedsięwzięć było pokazanie atrakcyjności turystycznej obszaru.

Najpopularniejszym działaniem były „Małe projekty”. W jego ramach o dofinansowanie mogły ubiegać się osoby fizyczne. Projekty w powyższym działaniu były mocno zróżnicowane, m.in. dotyczyły: 1. turystyki i sportu, w ramach których realizowano m.in. rajdy rowerowe, turnieje piłki nożnej, wydawano przewodniki i mapy; 2. dziedzictwa kulturowego wsi, co polegało m.in. na wydawaniu informatorów mówiących o historii obszaru, organizowaniu uroczystości historyczno-kulturalnych, promocji dziedzictwa kulinarnego; 3. integracji społeczności lokalnej, tj. wszelkiego rodzaju festynów, jarmarki, spotkań w świetlicach wiejskich; 4. infrastruktury technicznej, tj. remontów świetlic, budowy miejsc rekreacji, placów zabaw; 5. edukacji, np. programów edukacyjnych, nauki rękodzieła, darmowych punktów dostępu do Internetu, kursów językowych, komputerowych.

W przypadku działania „Odnowa i rozwój wsi”, w którym o dofinansowanie inwestycji mogły się ubiegać osoby prawne: gmina, instytucja kultury, kościół lub inny związek wyznaniowy, organizacje pozarządowe głównie realizowały projekty twarde, które polegały na budowie i modernizacji istniejących zasobów lokalnych wchodzących w skład infrastruktury technicznej (majątku trwałego). Zakres i wielkość inwestycji w powyższym działaniu przełożyły się na uzyskanie największych dofinansowań do realizowanych projektów w ramach programu LEADER.

Zasoby lokalne i ich klasyfikacja

Obszary, na których funkcjonują LGD, dzięki dodatkowym środkom finansowym z UE mają różne możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego. Wpływają na to zasoby ludzkie, fizyczne i finansowe. Prawidłowe zidentyfikowanie zasobów znanych i potencjalnych (występujących i nowo powstających) już na etapie planowania procesu rozwoju pozwalała na ich skuteczne wykorzystanie.

Zasoby lokalne poszczególnych obszarów charakteryzują się: wielkością, strukturą rodzajową, strukturą własnościową terenów, możliwością wykorzystania dla rozwoju dostępności fizycznej, przestrzennej i finansowej, kosztami wykorzystania (Parysek 2001).

Wybrane czynniki i dobra stanowiące podstawę do rozwoju możemy traktować jako zasób, są to: surowce mineralne, teren, zasoby wodne, kapitał ludzki, budynki, infrastruktura techniczna i społeczna, instytucje produkcyjno-rozwojowe i biura projektowe, systemy informacyjne itp. Niewątpliwie jednym z głównych zasobów wpływających na rozwój lokalny jest środowisko przyrodnicze. Jednocześnie należy zauważyć, że stan i właściwości środowiska przyrodniczego mogą stanowić ograniczenie rozwoju (Parysek 2001).

Wykorzystywane składniki środowiska przyrodniczego można podzielić na: zasoby i siły przyrody oraz warunki przyrodnicze (por. Bartkowski 1973, 1974, Macias 1992, Sołowiej 1992, Parysek 2001). Elementami zasobów i siły przyrody są substancje i energie przyrody, które użytkuje człowiek; są one mierzalne za pomocą jednostek masy i energii. Do warunków przyrodniczych, czyli korzyści z przestrzeni geograficznej, należą ekosystemy, biocenozy, topoklimaty – można je opisać i mierzyć w ramach przestrzeni geograficznej – oraz korzyści z położenia geograficznego, takie jak: piękny krajobraz, dogodne warunki wypoczynku – te są niemierzalne.

Zasoby przyrody mające istotny wpływ na rozwój lokalny dzielimy na: stabilne i labilne, są one związane ze strefami abiotycznego środowiska przyrodniczego. W litosferze występują zasoby stabilne, natomiast w hydrosferze, atmosferze, fitosferze oraz zoosferze charakter zasobów jest labilny (Bartkowski 1973, 1974).

Zasoby ludzkie są ściśle powiązane z kapitałem społecznym danej jednostki terytorialnej. Na obszarach wiejskich o potencjale mieszkańców świadczą oddolne inicjatywy społeczności lokalnej i jej liderów. W lokalnych grupach działania, które są partnerstwami trójsektorowymi, społeczność lokalna ma największą reprezentację, co gwarantuje efektywne i skuteczne wykorzystywanie środków finansowych przyznanych w ramach programu LEADER.

Zasób w postaci majątku trwałego to głównie infrastruktura techniczna istniejąca na określonym obszarze. Na terenie, gdzie funkcjonują lokalne grupy działania, realizowanych było bardzo dużo projektów dotyczących budowy oraz modernizacji infrastruktury technicznej w ramach działań „Odnowa i rozwój wsi” i „Małe projekty”.

Według Paryska (2001) zasoby finansowe obok zasobów przyrodniczych są szczególnie ważne, powinny mieć określone źródło pochodzenia (własne, lokalne, regionalne, krajowe, zagraniczne) oraz charakter (kredyt, pożyczka, fundusz,

dotacją). LGD, tworząc budżet w lokalnej strategii rozwoju, opiera się głównie na środkach finansowych pozyskanych w ramach programu LEADER.

Pozytywnie należy ocenić poszukiwanie przez LGD dodatkowych funduszy na funkcjonowanie i nieograniczanie się tylko do programu LEADER. Z badań pracowników Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie wynika, że w Polsce LGD zrealizowały 609 grantów poza programem LEADER. Ponad połowa LGD (175) wdrożyła co najmniej jeden projekt finansowany ze środków zewnętrznych, np. z polityki spójności UE lub z takich państw, jak: Norwegia, Szwajcaria lub USA. Najwięcej zewnętrznych funduszy pozyskały LGD z województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego.

Zdaniem Solesbury (1974) na zagospodarowanie terenu mają wpływ zasoby finansowe (kapitałowe), przyrodnicze oraz ludzkie.

Na działalność społeczno-gospodarczą danego obszaru wpływają: inwestycje, środowisko oraz poziom życia mieszkańców. Siła i charakter relacji pomiędzy tymi elementami decyduje o kategorii przestrzenno-funkcjonalnej miejsca.

Obszar badania

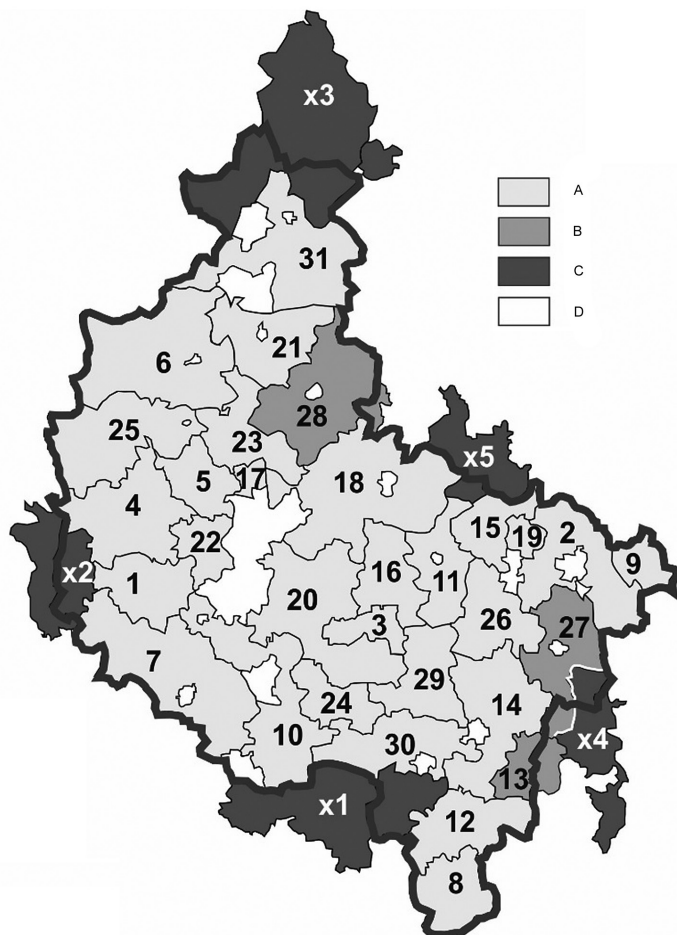
Obszarem analizy jest województwo wielkopolskie według układu LGD. Na terenie województwa wielkopolskiego w okresie wdrażania PROW 2007–2013 w ramach 4 osi funkcjonowało 36 lokalnych grup działania. LGD obejmowały obszar 28,3 tys. km², co stanowi 95,1% powierzchni województwa wielkopolskiego.

W obrębie województwa wielkopolskiego w badanym okresie lokalne grupy działania nie funkcjonowały w miastach oraz kilku gminach wiejskich, takich jak: Tarnówka, Kaczory, Osiek Mały, Komorniki, Gostyń, Swarzędz i Rawicz.

Rozmieszczenie lokalnych grup działania w województwie wielkopolskim przedstawiono na rycinie 1, a ich numeracja została przyjęta za Urzędem Marszałkowskim Województwa Wielkopolskiego.

Wykorzystanie zasobów lokalnych w ramach działania „Wdrażanie projektów współpracy”

Projekty w ramach programu LEADER w województwie wielkopolskim realizowane były przy wykorzystaniu zasobów lokalnych. Najczęściej przedsięwzięcia nadzorowane przez LGD w ramach działania „Wdrażanie projektów współpracy” (WPW) dotyczyły szeroko rozumianej turystyki i opierały się na zasobach przyrodniczych oraz dziedzictwie kulturowym. W sumie w województwie wielkopolskim na działanie WPW przy realizacji 64 projektów do grudnia 2015 r. wykorzystano kwotę 4 mln 300 tys. zł. W trzech LGD to działanie nie było realizowane, tj. LGD Wielkopolska z Wyobraźnią, LGD Wspólnie dla Przyszłości oraz LGD Okno Południowej Wielkopolski.

Ryc. 1. Rozmieszczenie LGD w województwie wielkopolskim w okresie wdrażania PROW 2007–2013

Legenda: A – LGD działające na obszarze województwa; B – LGD o zasięgu międzywojewódzkim z siedzibą w Wielkopolsce; C – LGD o zasięgu międzywojewódzkim z siedzibą poza województwem wielkopolskim; D – obszary na których nie występują LGD.

LGD: 1 – Stowarzyszenie Ziemi Grodzkiej Leader; 2 – Wielkopolska Wschodnia; 3 – Zaścianek; 4 – Stowarzyszenie KOLD; 5 – Dolina Samy; 6 – Czarnkowsko-Trzcieńska Lokalna Grupa Działania; 7 – Kraina Lasów i Jezior; 8 – Wrota Wielkopolski; 9 – Solna Dolina; 10 – Gościńska Wielkopolska w Pępowie; 11 – Unia Nadwarciańska; 12 – Ostrzeszowska Lokalna Grupa Działania; 13 – Długosz Królewski; 14 – LGD 7 – Kraina Nocy i Dni; 15 – Między Ludźmi i Jeziorami; 16 – Z Nami Warto; 17 – Leader Suchy Las; 18 – Światowid; 19 – Dwa Mosty; 20 – Lider Zielonej Wielkopolski; 21 – Dolina Noteci; 22 – Źródło; 23 – Kraina Trzech Rzek; 24 – Wielkopolska z Wyobraźnią; 25 – Puszcza Notecka; 26 – Solidarni w Partnerstwie; 27 – Turowska Unia Rozwoju – T.U.R.; 28 – Dolina Wełny; 29 – Wspólnie dla Przyszłości; 30 – Okno Południowej Wielkopolski; 31 – Krajna nad Notecią; x1 – Partnerstwo dla Doliny Baryczy; x2 – Region Kozła; x3 – Naszyjnik Północy; x4 – Przymierze Jeziorsko”; x5 – Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej <http://www.minrol.gov.pl/pol/Media/Files/mapa-LGD-PL>, numeracja na podstawie danych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego.

W województwie wielkopolskim najwięcej, bo aż siedem, projektów zrealizowano w ramach działania WPW na obszarze funkcjonowania LGD KOLD: „Powstanie Wielkopolskie 1918/19 – Pamiętamy – Kontynuujemy”, „Rozwijamy ścieżki turystyczne”, „Kultywujemy tradycje i zwyczaje regionalne”, „Wykorzystanie potencjałów w turystyce wiejskiej w obszarach Flaeming-Havel-KOLD”, „Rozwój turystyki wiejskiej z wykorzystaniem zwyczajów lokalnych w obszarach Eston North Harju, Litwa Suduva, Polska KOLD, Słowacja Spis”.

Projekt „Powstanie Wielkopolskie 1918/19 – Pamiętamy – Kontynuujemy” realizowany był w latach 2009–2012 przez trzy LGD: Stowarzyszenie KOLD, Ziemia Grodziska i Region Kozła. Jest to przedsięwzięcie miękkie o charakterze edukacyjnym, historycznym i turystycznym. W projekcie wykorzystano lokalny kapitał społeczny reprezentowany przez mieszkańców, w tym młodzież szkolną, która zbierała materiały do bazy danych, interaktywnej mapy oraz do oznakowania mogił powstańców wielkopolskich i wyznaczenia szlaku turystycznego śladami bitew. Przedsięwzięcie jest przykładem spożytkowania zasobów dziedzictwa kulturowego dla celów edukacyjnych młodzieży oraz promocji regionu.

Podczas trwania projektu odbyły się cztery imprezy tematyczne:

- 2009 r. – sesja popularnonaukowa w Opalenicy,
- 2010 r. – konferencja w Zbąszyniu,
- 2011 r. – impreza tematyczna w Rakoniewicach,
- 2012 r. – konferencja podsumowująca w Kopanicy.

Efektom końcowym projektu było utworzenie bazy danych o powstańcach, interaktywnej mapy, folderu z mapą szlaku frontu południowo-zachodniego Powstania Wielkopolskiego oraz oznakowanie mogił powstańców. Na podstawie informacji zebranych w ramach bazy danych i interaktywnej mapy wytyczony został Szlak Powstania Wielkopolskiego o długości 180 km z sześcioma tablicami informacyjnymi z mapą szlaku¹.

Kolejny projekt LGD KOLD pt. „Wykorzystanie potencjałów w turystyce wiejskiej w obszarach Flaeming-Havel-KOLD” był realizowany wraz z partnerem niemieckim LAG Flaeming-Havel. Celem było umożliwienie rozwoju turystyki związanej z poznawaniem regionów obu partnerów oraz zachowanie tradycji i zwyczajów kulturowych obszarów wiejskich.

Projekt składał się z trzech etapów. Pierwszy etap polegał na wytyczeniu i zagospodarowaniu szlaku turystycznego na obszarze LGD KOLD i LAG Flaeming-Havel. Niemiecką część szlaku zagospodarowano polskimi regionalnymi wytworami z wikliny, polską część szlaku Niemcy ozdobili wytworami artystycznymi. Zorganizowano również seminarium tematyczne dotyczące agroturystyki na obszarach LGD KOLD i LAG Flaeming-Havel. W seminarium brali udział przedstawiciele gospodarstw agroturystycznych oraz stowarzyszeń agroturystycznych. Spotkanie to pozwoliło na wymianę zdobytych wcześniej doświadczeń w agroturystyce.

Drugi etap projektu składał się z wydania folderu o gospodarstwach agroturystycznych polskich i niemieckich, zorganizowania seminarium na temat pałaców i dworców w Polsce oraz w Niemczech, postawienia tablic informacyjnych

¹ http://cdr112.e-kei.pl/leader/images/2015/woj_wielkopolskie.pdf; dostęp: 1.04.2016.

na wytyczonym wcześniej szlaku. W ramach promocji produktów regionalnych Niemcy wzięli udział w obchodach Nocy Świętojańskiej zorganizowanej w Polsce.

Trzeci etap polegał na promocji produktów regionalnych. Wystawcy z obszaru LGD KOLD brali udział w Świącie Szparaga w Niemczech, a Orkiestra Dęta z Pniew uświetniła swoim występem imprezę. Na zakończenie etapu grupa niemiecka uczestniczyła w Świącie Chleba we Lwówku².

Inny projekt w ramach działania WPW, w którym brało udział stowarzyszenie KOLD, to „Rozwój turystyki wiejskiej z wykorzystaniem zwyczajów lokalnych w obszarach Estona North Harju, Litwa Suduva, Polska KOLD, Słowacja Spis”. Było to przedsięwzięcie o dużym międzynarodowym zasięgu i kładło nacisk na promocję dziedzictwa kulturowego i turystykę. Wspólny projekt miał za zadanie uwypuklenie zasobów lokalnych partnerstw uczestniczących w nim.

Zagospodarowanie szlaków turystycznych polegało na ustawieniu na nich motywów bajkowych w Słowacji, Litwie, Estonii i Polsce. Realizacja projektu doprowadziła do wydania mapy promocyjnej „Szlaku Bajkowego” z bajkami w czterech językach, promowania produktów lokalnych w krajach partnerskich.

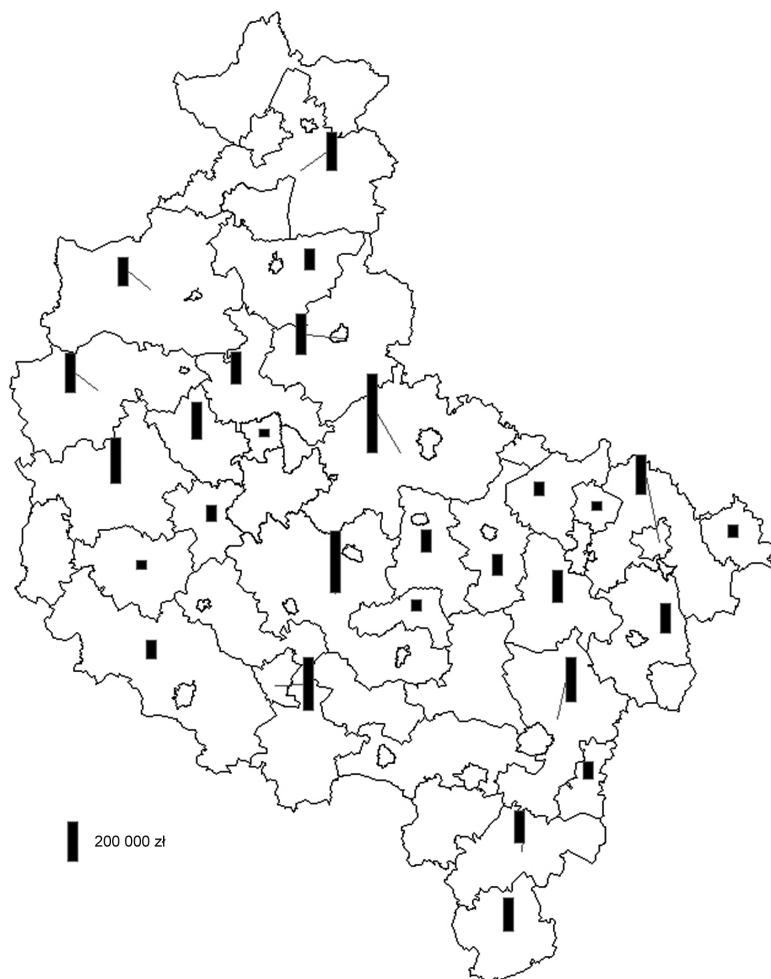
Najwięcej środków w województwie wielkopolskim – ponad 40 tys. zł – wykorzystano na terenie LGD Światowid (ryc. 2) na projekty pt.: „Europejskie Drogi Św. Jakuba”, „Turystyczny rozwój regionu poprzez tworzenie szlaków kajakowych”, „Szlak ukrytych skarbów”.

Projekt „Europejskie Drogi Św. Jakuba” opiera się na wykorzystaniu zasobów z dziedzictwem kulturowym na obszarze LGD Światowid i jest częścią sieci europejskich dróg pielgrzymkowych istniejących od ponad 1000 lat, prowadzących do Santiago de Compostela w Hiszpanii, gdzie znajduje się grób św. Jakuba. Na obszarze ówczesnego partnerstwa Światowid z okresu PROW 2007–2013 szlak przebiegał od Strzelna przez Trzemeszno do Gniezna i dalej do Ostrowa Lednickiego.

Kolejny projekt w ramach WPW LGD Światowid realizowało z LGD Kraina Trzech Rzek i LGD Dolina Wełny pt. „Turystyczny rozwój regionu poprzez tworzenie szlaków kajakowych”. Dotyczył on większego wykorzystania posiadanego zasobu przyrodniczego, jakim są rzeki Wełna i Mała Wełna. Projekt zakładał oznakowanie szlaku kajakowego Wełny i Małej Wełny od źródeł do ujścia, publikację przewodnika kajakowego oraz promocję szlaku poprzez organizację spływów kajakowych. Koszt realizacji tych zadań wyniósł ponad 200 tys. zł, został poniesiony w całości ze środków programu osi 4 Leader PROW 2007–2013.

Projekt „Szlak ukrytych skarbów” realizowany był przez LGD Światowid w partnerstwie z czterema wielkopolskimi lokalnymi grupami działania: Kraina Trzech Rzek, Leader Suchy Las, Dolina Noteci i Dolina Wełny. Przedsięwzięcie wykorzystuje miejsca turystyczno-rekreacyjne z terenów funkcjonowania powyższych LGD. Ideą projektu było przyciągnięcie mieszkańców oraz turystów na szlak i pokazanie tzw. „skarbów”, ciekawych przyrodniczo zakątków regionu. Wybudowano 37 wiat turystycznych z ławo-stołami, koszami na śmieci i stojakami dla rowerów. Przy każdej wiacie zamocowano tablicę zawierającą informację ogólną o szlaku i szczegółową na temat miejsca, w którym się znajdujemy.

² http://cdr112.e-kei.pl/leader/images/2015/woj_wielkopolskie.pdf; dostęp: 1.04.2016.

Ryc. 2. Środki finansowe przyznane na działanie „Wdrażanie projektów współpracy” w województwie wielkopolskim w latach 2007–2015

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowanie najwięcej środków finansowych na działanie WPW pozyskały LGD, które zdobyły wcześniej doświadczenie oraz nawiązały współpracę z innymi LGD w ramach uczestnictwa w pilotażowym programie LEADER+.

Efekty działania „Odnowa i rozwój wsi” realizowanego w ramach programu LEADER

Na prawidłowe zarządzanie zasobami lokalnymi wpływa ich celowe i efektywne wykorzystanie przez społeczność lokalną. Jedną z zasad programu LEADER polegającą na oddolnych działaniach mieszkańców obszarów wiejskich pozwala im na decydowanie o wykorzystaniu zasobów lokalnych własnej wsi, co jest szczególnie ważne w działaniu „Odnowa i rozwój wsi”.

Na obszarach funkcjonowania LGD znajduje się wiele zasobów, które należą do infrastruktury technicznej, są to: chodniki, drogi, hale sportowe, place, świetlice itp.

Na terenach wiejskich jest jednak ciągle dużo miejsc, gdzie brakuje tego typu infrastruktury, budowa nowych oraz remonty istniejących obiektów wpływają na rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Program LEADER umożliwił pozyskanie środków finansowych na budowę i remonty obiektów infrastruktury technicznej, realizując działanie „Odnowa i rozwój wsi” w ramach 4 osi PROW 2007–2013.

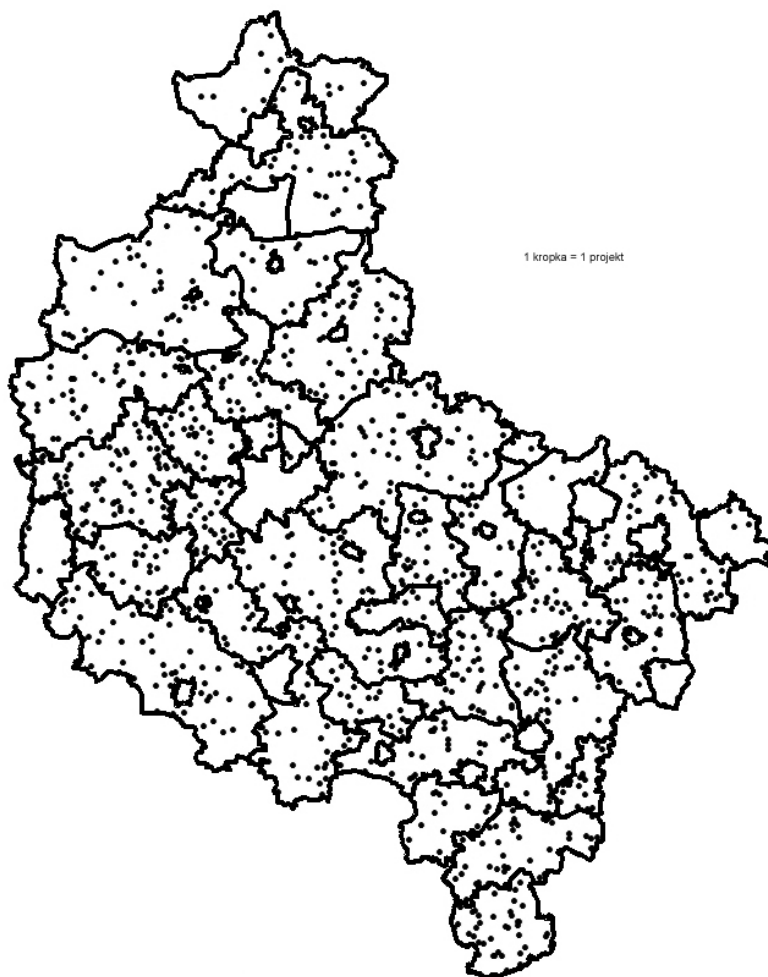
Działanie to jest sposobem na identyfikację i rozwiązywanie problemów na obszarach wiejskich. Tam, gdzie jest ono realizowane, działa jak „koło zamachowe” rozwoju i pozwala na wdrażanie projektów, których celem jest polepszenie warunków życia na wsi. Najczęściej podejmowane inicjatywy dotyczą budowy i remontów świetlic, domów kultury, obiektów historycznych i zabytkowych ważnych dla społeczności lokalnej (Hoffmann 2014).

W ramach powyższego działania dobrym przykładem na wykorzystywanie zasobów kulturowych i rekreacyjnych jest Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gościnnia Wielkopolska w Pępowie. W okresie PROW 2007–2013 duży nacisk kładła na projekty związane z turystyką. LGD Gościnnia Wielkopolska w Pępowie wyznaczyła standardy, z których powinny korzystać inne LGD w Wielkopolsce i Polsce. Stworzona LSR została uznana przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego za najlepszą w województwie. Na obszarze funkcjonowania LGD wyznaczono szlaki turystyczne „Podróże z Panem Tadeuszem” i „Szlakiem biskupiańskim” oraz szlaki rowerowe i konne.

Na szlaku „Podróże z Panem Tadeuszem” przedstawiono historię związaną z pobytem Adama Mickiewicza w Wielkopolsce w latach 1831–1832. Szlak ma własną markę, oznakowanie, przewodnik, stronę internetową, grę, piosenkę.

Projekty w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” prowadziły do poprawy infrastruktury technicznej. Do końca grudnia 2015 r. zrealizowano w województwie wielkopolskim 816 projektów na kwotę 127 mln 106 tys. zł. Najwięcej projektów dotyczących budowy i rozbudowy infrastruktury technicznej wykonano na obszarze LGD KOLD – 68, natomiast najmniej (po jednym) na terenie LGD Przymierze Jeziorsko, LGD Dwa Mosty, LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego (ryc. 3).

Najwięcej środków finansowych na działanie „Odnowa i rozwój wsi” pozyskano na terenie LGD Światowid (ryc. 4), gdzie zrealizowano 46 projektów na kwotę ponad 8 mln 600 tys. zł, w tym wykonano pięć inwestycji, każdą po 500 tys. zł. Były to:

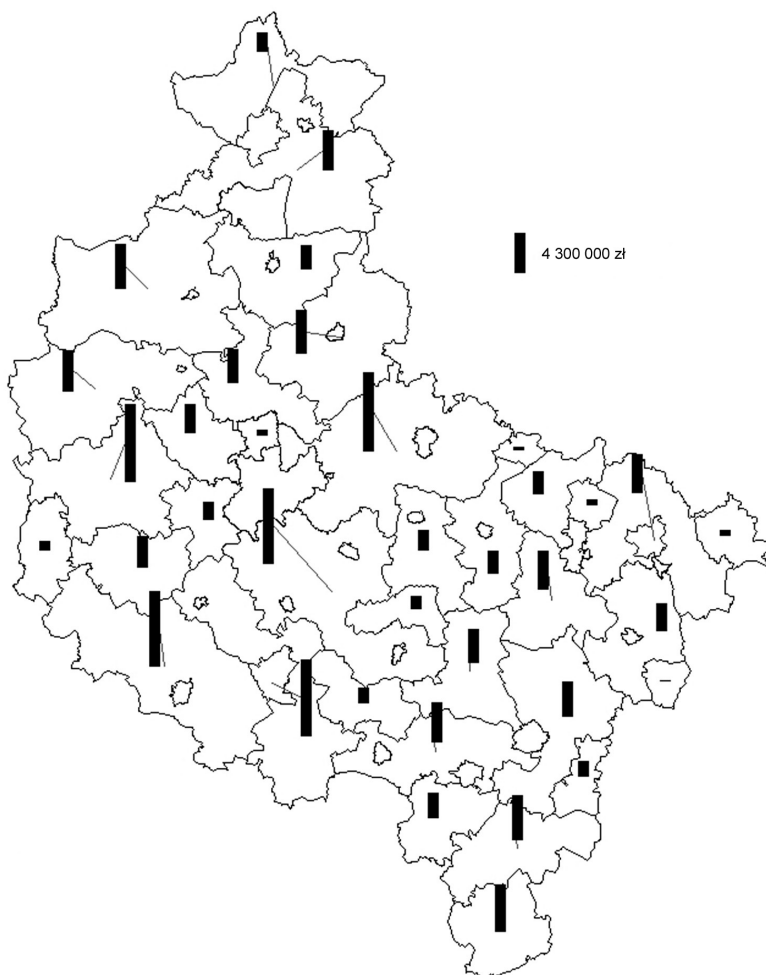

Ryc. 3. Liczba projektów realizowanych w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” w województwie wielkopolskim w latach 2007–2015

Źródło: opracowanie własne.

- budowa sali gimnastycznej z zapleczem i infrastrukturą towarzyszącą wraz z przebudową istniejącej kotłowni olejowej w Zasutowie,
- budowa środowiskowej hali sportowej w Jankowie Dolnym,
- stworzenie w gminie Kiszkowo w miejscowości Rybno Wielkie miejsc aktywnego wypoczynku poprzez modernizację świetlicy, powiększenie placu zabaw oraz przebudowę obiektu sportowego,
- rewitalizacja parku wraz z plażą w miejscowości Lednogóra, gmina Łubowo,
- budowa świetlicy środowiskowej w Drążgowie.

Najmniej środków finansowych na działanie „Odnowa i rozwój wsi” pozyskano na obszarze LGD Przymierze Jeziorsko, gdzie realizowano tylko jeden

Ryc. 4. Środki finansowe przyznane na realizację przedsięwzięć w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” w województwie wielkopolskim w latach 2007–2015

Źródło: opracowanie własne.

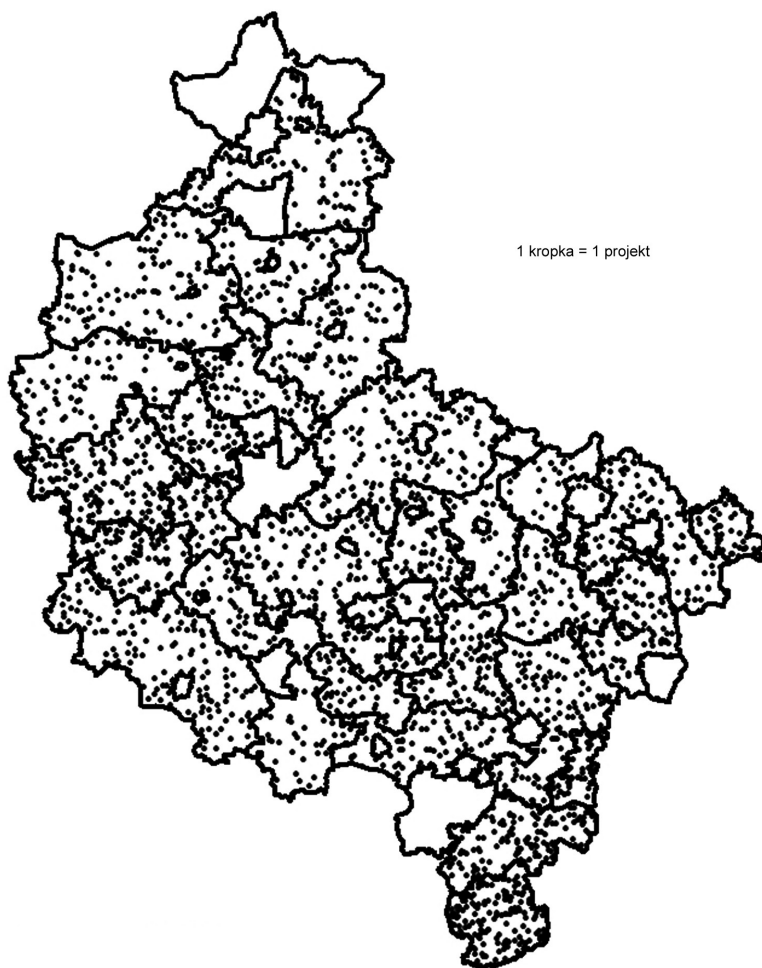
projekt dotyczący renowacji terenu zieleni w Skęczniewie, którego koszt wyniósł 31,5 tys. zł.

Działanie „Małe projekty” w ramach programu LEADER

Działanie „Małe projekty” było najpopularniejsze wśród beneficjentów programu LEADER. W województwie wielkopolskim do grudnia 2015 r. pozytywnie rozpatrzono 2690 wniosków opiewających na kwotę 46,8 mln zł. Najwięcej projektów realizowano w LGD Lider Zielonej Wielkopolski (165), natomiast najmniej

w LGD Dwa Mosty (9) oraz LGD Suchy Las (9), było to spowodowane tym, że w okresie realizacji PROW 2007–2013 obie LGD były stowarzyszeniami, w których skład wchodziła tylko jedna gmina (ryc. 5).

W działaniu „Małe projekty” w 57% przedsięwzięć beneficjenci otrzymali kwotę równą wnioskowanej. Podmiot wnioskujący o środki finansowe na powyższe działanie mógł otrzymać maksymalnie pół miliona złotych, takich inwestycji było 28. Za tak dużą kwotę realizowano projekty, które przede wszystkim dotyczyły budowy, remontów i modernizacji infrastruktury technicznej, ale przeprowadzono również przedsięwzięcia aktywizujące społeczność lokalną, tj. Festiwal

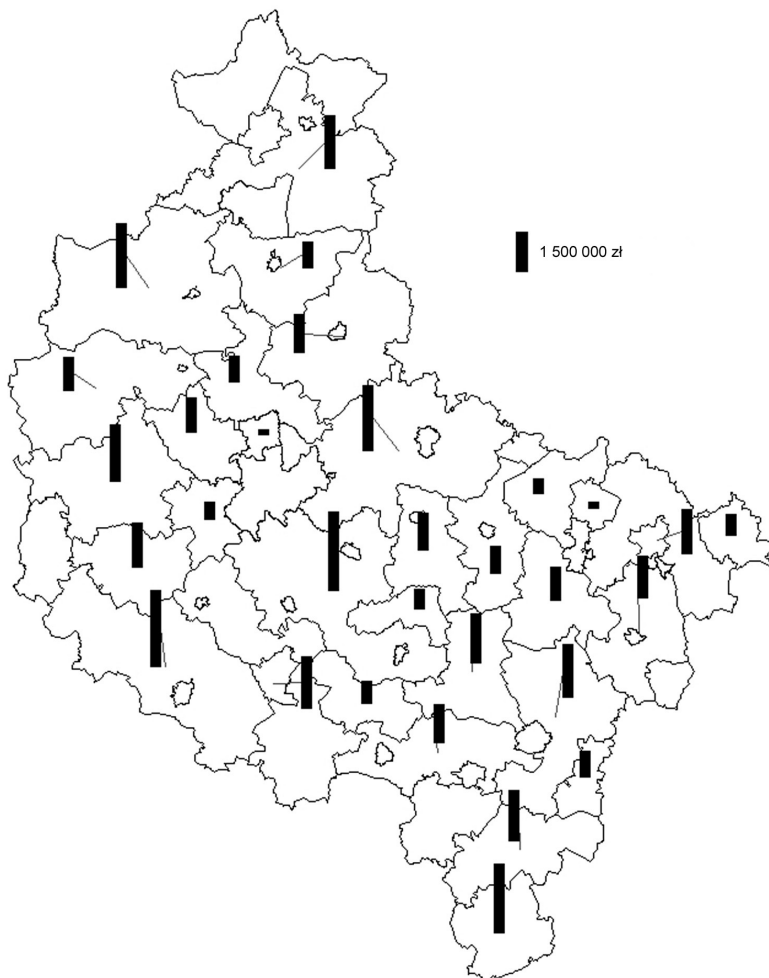
Ryc. 5. Liczba projektów realizowanych w ramach działania „Małe projekty” w województwie wielkopolskim w latach 2007–2015

Źródło: opracowanie własne.

Jeździecki Baborówko 2013 na obszarze funkcjonowania LGD Dolina Samy oraz Międzynarodowe Igrzyska Przyjaźni na obszarze LGD KOLD.

Najwięcej środków finansowych w ramach działania „Małe projekty” pozyskano na obszarze LGD Lider Zielonej Wielkopolski (3 mln zł), co nie było wynikiem drogiej inwestycji, a dużej liczby projektów (ryc. 6).

Benefjenci w ramach działania „Małe projekty” realizują przedsięwzięcia o bardzo zróżnicowanym charakterze, zarówno projekty tzw. twarde, które dotyczą budowy, rozbudowy i infrastruktury technicznej, jak i projekty miękkie, polegające np. na wyposażeniu świetlic, zakupie instrumentów i strojów dla zespołów folklorystycznych, organizowaniu różnego rodzaju festynów oraz warsztatów

Ryc. 6. Kwoty przyznane na realizację przedsięwzięć w ramach działania „Małe projekty” w województwie wielkopolskim w latach 2007–2015

Źródło: opracowanie własne.

i szkoleń dla mieszkańców. Te drugie cechują się niskimi kwotami dofinansowania, ale według Furmankiewicza i Królikowskiej (2010) nie powinno się ich lekceważyć, gdyż miały one niejednokrotnie dużo większy wpływ na aktywizację lokalnych środowisk niż inwestycje infrastrukturalne i typowe działania realizowane przez samorządy lokalne.

Podsumowanie

Wszystkie jednostki terytorialne mają określone możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego. Trzeba je odkryć, a następnie zwymiarować, ocenić i wykorzystać (Reijnen 1987).

Projekty realizowane w ramach programu LEADER przyczyniły się do skutecznego wykorzystywania zasobów przyrodniczych, dzięki którym pokazano np. atrakcyjność turystyczną obszaru. Ponadto zostały poprawione istniejące zasoby infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach funkcjonowania partnerstw trójsektorowych LGD.

Dodatkowo pozyskane środki finansowe w ramach programu pozwoliły na wybudowanie i wyremontowanie wielu hal sportowych, świetlic gminnych, placów zabaw, poprawiono bazę turystyczną, zorganizowano imprezy plenerowe, które integrowały i aktywizowały społeczność lokalną, co w znaczącym stopniu podniosło jakość i warunki życia mieszkańców. W województwie wielkopolskim najskuteczniej pozyskiwano środki finansowe oraz realizowano inwestycje na obszarach funkcjonowania LGD KOLD, LGD Światowid oraz LGD Lider Zielonej Wielkopolski. Umiejętne wykorzystywanie zasobów lokalnych prowadzi do rozwoju społeczno-gospodarczego. Tereny, na których funkcjonują LGD, różnią się zasobami lokalnymi, dlatego ważne jest, aby społeczności lokalne w działaniach oddolnych potrafiły prawidłowo wykorzystać posiadany potencjał dla celów rozwojowych, dbając przy tym o środowisko przyrodnicze. W województwie wielkopolskim beneficjenci programu LEADER w ramach PROW 2007–2013 w różnicowym sposób wykorzystują przyznane środki finansowe. Realizując projekty, w dużym stopniu opierają się na zasobach lokalnych, co wpływa korzystnie na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich.

Powołanie LGD oddziaływało na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w województwie wielkopolskim poprzez pozyskanie środków finansowych w ramach programu LEADER w okresie obowiązywania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013.

Dofinansowanie przedsięwzięć lokalnych w ramach tego programu umożliwiło aktywizowanie społeczności lokalnej, także polepszenie gospodarowania lokalnymi zasobami, wskutek pośredniego włączenia lokalnych grup działania w system zarządzania danym obszarem.

Literatura

- Bartkowski T. 1973. Ochrona zasobów przyrody i zagospodarowanie środowiska geograficznego. PWN, Warszawa–Poznań.
- Bartkowski T. 1974. Zastosowania geografii fizycznej. PWN, Warszawa–Poznań.
- Falkowski J. 2016. Klasyfikacja zasobów, walorów i czynników rozwoju lokalnego na przykładzie wybranych gmin województwa kujawsko-pomorskiego. *Studia Obszarów Wiejskich*, 44: 55–74.
- Furmankiewicz M., Królikowska K. 2010. Partnerstwo terytorialne na obszarach wiejskich w Polsce w latach 1994–2006. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.
- Hoffmann R. 2014. Aktywność podmiotów lokalnych w realizacji działania „Odnowa i rozwój wsi” na obszarze lokalnych grup działania w województwie wielkopolskim. [W:] M. Wójcik (red.), *Regionalny wymiar polskiej wsi – aspekty społeczne i środowiskowe*. *Studia Obszarów Wiejskich*, 35: 183–195.
- Hoffmann R., Jefmowicz H. 2014. Wpływ inicjatyw Lokalnych Grup Działania na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w województwie wielkopolskim. [W:] A. Kołodziejczak (red.), *Współczesne aspekty badań rozwoju rolnictwa i wsi w Polsce. Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 26: 149–158.
- Iwańska M. 2010. Partnerstwo idea, formy i modele działania. [W:] M. Iwańska, W. Bieńkowska, M. Roman (red.), *Sieci partnerskiej współpracy na obszarach wiejskich*. Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, Włocławek.
- Macias A. 1992. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju lokalnego. [W:] J. Parysek (red.), *Rozwój lokalny i lokalna gospodarka przestrzenna*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Parysek J. 2001. Podstawy gospodarki lokalnej. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Reijnen J. 1987. The role of local authorities in fostering local initiatives. [W:] A. Sutton (red.), *Local initiatives. Alternative path for development*. Presses Interuniversitaires Europeennes, Maastricht.
- Solesbury W. 1974. Policy in urban planning. *Urban and Regional Planning*, 8. Pergamon Press, Oxford.
- Sołowiej D. 1992. Podstawy metodyki oceny środowiska przyrodniczego człowieka. Wydawnictwo Naukowe UAM, ser. Geografia 53, Poznań.

Use of local resources in the implementation of projects under the LEADER 2007–2013 programme in Wielkopolska voivodeship

Abstract: Having joined the European Union in 2004, Poland has gained access to many programmes under which it could obtain financial means for projects enhancing the socio-economic development of its rural areas. One of them, intended for people living in the countryside, was the LEADER programme under the 4th axis, Rural Development Programme 2007–2013.

This article seeks to present how beneficiaries of the LEADER programme used local resources to implement projects under such measures as „Implementation of Cooperation Projects”, „Rural Renewal”, and „Small Projects”.

Wielkopolska voivodeship is diversified in terms of natural resources and physical infrastructure, which is reflected in the size and number of projects implemented in areas of activity of Local Action Groups (LAGs).

Using the financial means granted, many sports halls, communal common rooms and playgrounds have been built or renovated and the tourist base improved, which has made the quality and conditions of residents' life much better. In Wielkopolska the areas where funds were obtained and invested most effectively were those where the KOLD LAG, the Światowid LAG, and the Green Wielkopolska Leader LAG operate. A skilful use of local resources leads to the socio-economic development of an area. Those that have their LAGs differ in local resources, hence it is important for local communities to be able, in bottom-up actions, to use their potential for development correctly while taking care of the natural environment.

Key words: Local Action Group, Rural Development Programme, LEADER 2007–2013, local resources, Wielkopolska voivodeship